

Friskolornas riksförbunds yttrande över delbetänkandet Samhället mot skolattacker (SOU 2023:28)

Friskolornas riksförbund (förbundet) har getts möjlighet att lämna synpunkter på ovan rubricerat delbetänkande och får anföra följande.

Övergripande synpunkter

Förbundet är övergripande positiv till utredningens resonemang som syftar till att förbättra organisering och samverkan i den mycket viktiga frågan om hur samverkan kan organiseras i individärenden för att förbättra möjligheterna att förebygga och förhindra skolattacker.

Förbundet instämmer i utredningens övergripande bedömning att det avgörande för att förebygga våldsdåd i skolmiljöer är skolans inre arbete med att skapa goda relationer och motverka kränkande behandling och mobbning. Förbundet får här även tillägga arbetet mot diskriminering. Förbundet delar också utredningens bild av att det behövs en tydlig konkret plan för arbetet med att förebygga skolattacker.

Samverkansfrågor är dock komplexa. Samverkansformer lokalt och nära berörda aktörer fyller en viktig funktion, inte minst måste formerna vara tydliga och kända för alla berörda, samverkan mellan olika viktiga aktörer måste också kunna ske snabbt när så behövs, i synnerhet i ärenden som det nu är fråga om.

En väl fungerande samverkan och klara regler om hur information får delas är mycket angeläget att få på plats och fungera i hela landet. Alla skolhuvudmän och skolor, såväl kommunala som fristående, måste ges det stöd som behövs. Samverkan behöver därför struktureras och tydliggöras, metodstöd utvecklas samt sekretess och tystnadspliktsbestämmelser förtydligas.

Förbundet lämnar följande synpunkter på de förslag och bedömningar som nedan anges. I övrigt avstås från synpunkter.

Förbundets synpunkter

Kapitel 7 Organisering av samverkan för att förhindra skolattacker

Avsnitt 7.5 Etablerade samverkansformer kan vara lämpliga för hantering av oro för skolattacker

Utredningens bedömning: Det finns redan i stor utsträckning etablerade samverkansformer på lokal nivå som kan vara lämpliga för att hantera ärenden om oro för skolattacker. Åtgärder för att detaljreglera en samverkansstruktur i samtliga kommuner bör inte vidtas i syfte att enbart hantera skolattacker. Utredningen avser att återkomma i slutbetänkandet med överväganden i frågan om operativ samverkan i individärenden, i ett bredare perspektiv.

Förbundet har tagit del av utredningens beskrivning om att det i stor utsträckning finns etablerade samverkansformer på lokal nivå och som kan vara lämpliga för att hantera ärenden om oro för skolattacker. Förbundet kan dock, utifrån kontakter med medlemmar i förbundet, konstatera att bilden sannolikt varierar när det gäller fungerande samverkansformer där även fristående skolor finns med som en naturlig del. Förbundet får i denna del hänvisa till det underlag som förbundet den 17 november 2022 ingav till utredningen Ju 2022:03, som svar på förfrågan om *Förbättrade möjligheter att utbyta information mellan skola och de brottsförebyggande myndigheterna*. Bilden som vi lämnade är att samverkan varierar och är beroende av vilka upparbetade kontakter som vissa skolor har med polis och socialtjänst eller beroende av vissa lokala drivande eldsjälar. Ibland fungerar det mycket väl, ibland inte. Det är inte självklart att fristående skolor finns med som en del i etablerade samverkan lokalt.

En väl fungerande samverkan mellan skola, socialtjänst och polis är dock avgörande i det brottsförebyggande arbetet när barn och unga är involverade. Förbundet framhöll därför sammanfattningsvis i skrivelsen till Ju 2022:03 att vi anser att en planerad samverkan mellan berörda myndigheter och skolan med konkret struktur för samverkan behöver finnas runt om i hela landet, i synnerhet i särskilt utsatta områden. Därtill att det behöver byggas upp nationellt på ett strukturerat sätt och med utpekad ansvarig myndighet som tar det yttersta ansvaret för **att** så sker. Att samtliga övergripande berörda myndigheter arbetar samlat nationellt är naturligen också ytterst viktigt för att skolorna ska ges det stöd som behövs för det förebyggande arbetet mot skolattacker och för arbetet med att förhindra skolattacker.

Avsnitt 7.6 En central stödfunktion kan bidra på lokal nivå

Utredningens bedömning: Det finns behov av en central stödfunktion som kan bistå lokala samverkansorgan eller enskilda lokala aktörer i individärenden som gäller oro för en skolattack.

Mot bakgrund av det som ovan anförts delar förbundet bedömningen. Här kan CVE fylla en viktig central stödfunktion i arbetet med att förebygga och förhindra skolattacker och andra våldsdåd samt i det förebyggande arbetet mot våldsbejakande extremism.

Förbundet vill dock framhålla vikten av att olika roller klargörs framgent och att det i brådskande och akuta situationer är polisens arbete som blir styrande i hur skolan kan och ska agera.

Avsnitt 7.6.4 CVE:s möjligheter att ge operativt stöd i individärenden behöver förbättras

Utredningens bedömning: Det nationella centrumet mot våldsbejakande extremism behöver kunna ge ett effektivt stöd i individärenden. Detta förutsätter att centrumets möjligheter att behandla personuppgifter ses över och att det finns tillämpliga sekretessbestämmelser.

Förbundet delar även denna bedömning mot bakgrund av det som ovan anförts om att en fungerande samverkan inte fungerar optimalt runt om i landet. Här kan CVE utgöra stöd i arbetet när så behövs. CVE behöver då också kunna hantera personuppgifter att känslig karaktär och förbundet framhåller därför också vikten av att sekretess- och tystnadspliktsbestämmelser ses över och tydliggörs, vilket vi även återkommer om nedan under kapitel 8.

Avsnitt 7.6.6 CVE bör bli en egen myndighet

Utredningens bedömning: Det finns skäl att överväga om CVE ska organiseras som en egen myndighet.

Förbundet delar inte utredningens bedömning och anser att det inte framförts vägande skäl för behovet av en ny självständig myndighet och anser att CVE även fortsättningsvis bör verka vid Brottsförebyggande rådet (BRÅ).

Mot bakgrund av förbundets uppfattning i denna del, avstår förbundet från att lämna synpunkter på de förslag och bedömningar som vidare hänger samman med bedömningen om CVE som egen myndighet.

Avsnitt 7.8 Tre myndigheter ska få i uppdrag att ta fram ett metodstöd för skolväsendets förebyggande arbete mot skolattacker

Utredningens förslag: Det nationella centrumet mot våldsbejakande extremism ska tillsammans med Statens skolverk och Specialpedagogiska skolmyndigheten få i uppdrag att ta fram ett metodstöd för skolväsendets förebyggande arbete mot skolattacker. Det nationella centrumet mot våldsbejakande extremism ska samordna uppdraget.

Förbundet tillstyrker förslaget om framtagande av metodstöd och ansvaret för samordning av uppdraget. Vi instämmer i utredarens argumentation om vikten av att koppla ihop detta uppdrag med CVE:s nuvarande regeringsuppdrag, som är inriktat mot tecken på radikaliserings eller extremism, med ett uppdrag som särskilt tar fasta på metoder och arbetssätt för att tidigt förebygga skolattacker genom att upptäcka elever

som av olika anledningar befinner sig i någon form av kris. Det kan innebära att det förebyggande arbetet mot skolattacker kan ges ett bredare syfte och uppmuntra till tidigare upptäckt och ingripande. Det är därför en fördel att CVE tar fram det aktuella metodstödet, tillsammans med Skolverket och SPSM.

Kapitel 8 Sekretessreglering för verksamhet vid det nationella centrumet mot våldsbejakande extremism

Avsnitt 8.1.6 Det finns särskilda bestämmelser inom enskild verksamhet och

Avsnitt 8.4 Nödvändigt utlämnande av information till CVE kan ske inom ramen för befintlig lagstiftning

Utredningen redogör i inledande kapitel och i dessa för gällande sekretesslagstiftning. Den konstaterar att sekretesslagstiftningen kan förhindra informationsdelning i individärenden samt utgöra ett hinder mot samverkan mellan till exempel polisen, skolan och socialtjänsten. Även resonemang om samtycke som förutsättning i samverkansmodeller lyfts fram, som förbundet delar. Utredningen framhåller också att det finns situationer där det är möjligt att bryta sekretessen även utan individens samtycke och det är ett problem att dessa möjligheter inte nyttjas fullt ut beroende på okunskap om gällande rätt.

I offentlighets- och sekretesslagen (OSL) finns sekretessregler och sekretessbrytande bestämmelserna för skolområdet. 10 kap. 2 § innebär att sekretess inte hindrar att en uppgift lämnas till en enskild person eller till en annan myndighet, om det är nödvändigt för att den utlämnande myndigheten ska kunna fullgöra sin verksamhet. Lagstiftningen gäller dock endast skolmyndigheter. För fristående förskolor och skolor gäller i stället 29 kap. 14 skollagen och det är inte lika självklart i vilka situationer som tystnadsplikten kan genombrytas i frågor som det nu är fråga om. Att stöd i lag bryter tystnadsplikten är självklart, som t. ex. den lagstadgade anmälningsplikten till socialnämnden vid orosanmälningar, som gör att den också fungera som en informationsöverföring som leder till att polis informeras. Därtill gäller också att en fristående skola kan göra en polisanmälan på samma grund som vid en skolmyndighet. Vid samverkansfrågor är det däremot svårare bedömningar som skapar osäkerhet hos många. Tolkningen av bestämmelsens begrepp *obehörigen röja* ger utrymme för olika bedömningar.

Förbundet instämmer vidare i det utredningen framhåller, att fristående verksamhet kan *ta ledning* av de sekretessbrytande regler som finns i OSL, att *i princip* gäller motsvarande regler för fristående och kommunala skolor. Däremot inte fullt ut. Det är trots allt så att vissa bestämmelser är specifika just för myndighetsområdet. Vi förstår också att det finns olika uppfattningar bland jurister om hur man ska tolka begreppet "obehörigen röja" - hur den analoga tolkningen av sekretesslagstiftningen för fristående skolor ska göras. När det sedan särskilt gäller generalklausulen i 10 kap. 27 § OSL, som innebär att uppgifter som faller under sekretess/tystnadsplikt endast får röjas mellan myndigheter när "det är uppenbart att intresset av att uppgiften röjs har företräde framför det intresse som sekretessen ska skydda", kan konstateras att motsvarande bestämmelse saknas för fristående verksamheter. Skulle personal vid en fristående skola använda 10:27 OSL kan det alltså vara ett brott mot tystnadsplikten och leda till dagsböter eller i

yttersta fall fängelsestraff. Det finns en risk för att detsamma gäller om man bryter mot tystnadsplikten vid en analog tillämpning av 10 kap. 2 § OSL då det inte är klarlagt i rättspraxis.

Som utredningen vidare framhåller upplever både myndigheter och andra aktörer att det utifrån befintlig lagstiftning i många situationer är svårt att dela information utan samtycke. Således är det inte bara fristående skolor som behöver tydliggöranden. En osäkerhet försvinner tyvärr inte genom uttalanden i betänkanden eller propositioner.

Vi anser således att det är av yttersta vikt att lagstiftningen ses över och tydliggörs för att det inte ska finnas några tvivel om hur den ska tillämpas vid samverkan rörande hot- eller riskbedömningar i ärenden om oro för skolattacker. Det måste stå klart för alla vad som gäller för att möjliggöra en reell samverkan. Det gäller både informationsutbyte vid samverkan i individärenden och vid samordning av insatser för den enskilde.

För Friskolornas riksförbund

Ulla Hamilton

VD

Mariette Dennholt

Förbundsjurist